

75 tisoč zvezkov na 300 kvadratnih metrih

Slovanska knjižnica po tridesetih letih

Te dni, natančneje 1. marca je Slovanska knjižnica praznovala tridesetletnico ustanovitve s tem nazivom, sicer pa je njena življenjska doba častitljivejša: del njenega knjižničnega sklada izvira še iz knjižnice na magistratu, ustanovljene skupaj z arhivom leta 1901. V zvezi s praznovanjem te obletnice silijo v ospredje nekatera tako nenavadna dejstva iz njenega razvoja, da se je osekakor treba ustavit ob njih, če naj ima to pisanje kakšen pomen in ne glede na to, da je historičar neke knjižnice močno v glavnem zaznamovati s statistiko.

Knjižnico je ustanovilo ministrstvo za prosveto vlade Ljudske republike Slovenije z odredbo, datirano s 1. marcem 1946 in s podpisom ministra Ferda Kozaka, kot »okrožno študijsko knjižnico za Ljubljano in ljubljansko okrožje. V tej odredbi so bile na novo ustanovljeni knjižnici v neposredni sosesčini Narodne in univerzitetne knjižnice naložene naslednje naloge: — da zbira in hrani vse književnost, ki se tiče mesta Ljubljane in ljubljanskega okrožja s kulturno zgodovinskega, umetniškega, gospodarskega, socialnega in katerega koli stališča; da zbira in čuva vso za komunalno upravo potrebno književnost; da zbira in hrani književnost, znanstvena in leposlovna dela vseh slovanskih narodov, tikrat pa tudi vse

prevode iz slovanskih jezikov v slovensčino in iz slovensčine v slovanske jezike; — da vodi javno čitalnico, ki nudi bralcem vse vodilne slovanske časnike in revije; da pospešuje medsebojno poznavanje slovanskih narodov.

Opazovalec z današnje perspektive se v zvezi z navedenimi nalogami, ki jih je Slovanska knjižnica po svojih močeh izpolnjevala vseh trideset let in jih po potrebi celo razširila, sproža temeljno vprašanje: zakaj je bila v sosesčini NUK, v kateri je bila takrat tudi knjižnica slovenskega seminarja, ustanovljena še ena študijska knjižnica s posebno naravnostjo na dvoje različnih tematskih področjih: Ljubljana z okolico in slovanske književnosti? Pojasnilo na to vprašanje je mogoče zaslediti v dveh člankih dolgoletnega ravnatelja Slovanske knjižnice, bibliotekarskega svetovalca Franceta Dobrovoljca, ki je knjižnico vodil od 20. avgusta 1948 do 31. 1. 1974, objavljenih v Ljudski pravici 1949 (24. 9.) in v Slovenskem poročevalcu 1951 (2. 8.), v katerih je navedeno, da je bil eden izmed motivov za ustanovitev takšne specialne knjižnice zajet v ugotovitvi, da v Ljubljani tako pred vojno kot po njej ni bilo knjižnice, v kateri bi bila dostopna napredna, zahtevam časa primerja literatura o kulturnem stanju posameznih slovanskih narodov, kar pa je bilo za naše politične in kulturne razmere v prvih povojnih letih do informiroveljske bistvene pomena za oživljanje in vzpostavljanje

novih stikov med slovanskimi narodi. To zgodovinsko dejstvo je sicer lahko pojasnilo za takšen ukrep, kot je ustanovitev institucije, nič pa ne prispava k reševanju njene zagatne eksistence.

Predhodnica Slovanske knjižnice — knjižnica na magistratu je po desetih letih zbrala 2000 zvezkov, med njimi predvsem knjige juridične in administrativne vsebine, pa tudi precej takratnih pokrajinskih listov, ki so jih uredništva na prošnjo arhivarja in knjižničarja, pesnika Antona Askercerja pošiljala knjižnici. Ob ustanovitvi ljubljanske univerze leta 1919 je knjižnica na magistratu odstopila leposlovje seminarški knjižnici za slovanske jezike. Leta 1935 so juridične in administrativne knjige združili v strokovno knjižnico, druge knjige pa prenesli z magistrata v Turjaški dvorec ob Gosposki ulici in tako je leta 1937 že samostojna Mestna knjižnica zbrala okoli 5000 zvezkov, knjig in periodik. Z večjimi darovi, med katerimi je bil dar iz bivše Masarykove knjižnice najštevilnejši, saj je obsegal 2100 zvezkov, in z obveznimi levodli, ki jih je Mestna knjižnica prejemale od februarja 1944 po padcu letala na NUK pa do konca vojne, se je nabralo toliko knjig, da je knjižnično gradivo Mestne knjižnice ob osvoboditvi že imelo 14000 zvezkov.

Dotok knjig in periodičnega tiska se je po osvoboditvi, še posebej pa po ustanovitvi knjižnice z novim nazivom, močno povečal tako z gradivom raznih opuščeval ali razpuščenih

knjižnic kakor z nakupi in z zamenjavo s sorodnimi knjižnicami slovanskih narodov. Do konca leta 1949 je bilo v knjižnici zbranih 26600 zvezkov, leta 1951 pa že 34000, kar pomeni, da se je v šestih letih podvojilo število zvezkov oziroma gradiva, prej zbranega v 43 letih.

Ob tolikšnemu dotoku različnih knjižnih zbirk so se v Slovanski knjižnici zbrali obsejni, tematsko zakroženi knjižni skladi česke, slovaške, bolgarske, ruske in deloma poljske literature. Za ta področja je bilo po vojni tudi večje zanimanje, pozneje pa se je ozidilo na posamezne študente in raziskovalce, medtem ko se je zanimanje bralcev v večjem obsegu usmerilo na starejše in novejšo slovensko časopisje, na slovenistiko sploh, na srbsko in hrvaško literaturo, umetnostno zgodovino, literarno teorijo, filozofijo, občasno pa na tako specialne teme, za katere je bilo gradivo zbrano prej po naključju kot po začetni tematski usmeritvi.

Posebno poglavje v zgodbi Slovanske knjižnice vsekakor pomeni zamenjava knjig, časopisov in časnikov z enako sil podobno usmerjenimi ustanovami predvsem na vzhodu.

Pomen te zamenjave je dvojen, tako v dotoku nove in najnovejše literature s področji, ki jih posamezni partnerji zastopajo, tikrat pa v plastranju slovenske literature zunaj meja in v takšnih ustanovah, ki se ukvarjajo s slavistiko in kjer je potemtakem pričakovati, da bo poslana literatura prijetela na zanimanje.

Nemalo knjižnih zvezkov so prispevali tudi naši kulturni in znanstveni delavci, ki so darovali in še prisajajo knjižnici posamična dela ali večje knjižice in periodične zbirke. Seveda pa je bil v vseh povojnih letih poglaviti vir knjižne nabave — nakup, s katerim je bilo mogoče tematsko usmerjati dotok novega gradiva.

Knjižno in časopisno gradivo je tako naraslo iz leta v leto in leta 1955 doseglo število 40.000 zvezkov, leta 1964 — 60.000, ob koncu 1975. leta pa že več ko 75.000 zvezkov. V istih prostorih.

Skupaj z rastjo knjižničnega sklada se naraščal tudi obisk, ki pa je že sredi petdesetih let dosegel nekakšno kulminacijo, nepresajljivo zgoraj mejo iz preprostega razloga, da so namreč prostori Slovanske knjižnice vseskozi vsaj in obsegajo komaj 300 m² s hodičnikom in stopništem vred.

Medtem ko je znašal obisk v letu 1946 okoli 800 bralcev, je bilo 1950. leta 5000 bralcev, pet let, pozneje pa že kar 11.000; to je bil daleč najvišji obisk, saj se je v naslednjih letih gibal nekako okoli števila 8000, število izposojenih zvezkov pa se je povzpelo tudi do 30.000 zvezkov na leto.

Kljub takšni iz leta v leto hujši prostorski stiski so skoki to knjižnico tako rekoč romale vse povojne generacije slovenskih slavistov, študentov in profesorjev pa tudi študentje drugih področij in strok, profesorji, raziskovalci in kulturni delavci. Eno prednost je namreč Slovanska knjižnica

ohranila vseskozi: takošnjo ali vsaj hitro izposoja. V najkrajšem možnem času je v Slovanski knjižnici bralcem na voljo karkoli iz gradiva, ki ga knjižnica hrani.

V letu 1976, v letu tridesete obletnice ima Slovanska knjižnica natanko sedem zaposlenih delavcev s polnim delovnim časom in enega s polovničnim. Ob več kot petkratnem povečanju gradiva, ob dejstvu, da je knjižnica za bralece odprta vsak dan od 7. do 20. ure — v začetku je bila odprta od 7. do 14. ure in dvakrat na teden še popoldne po dve uri, je knjižnica v tridesetih letih povečala svoje kadrovske moči le za polovico enega delavca! Ze samo ta podatek je dovolj srhljiv, pa prizadete, ki čutijo njegove posledice, pa lega kot mora. Ustanovitelj — skupščina mesta Ljubljane; financer — ljubljanska kulturna skupnost in drugi dejavniki so bili s tem podatkom nemalokrat seznanjeni. Delovna skupnost je lani sprejela novo sistemizacijo na osnovi veljavnih meril in predvidela vsega le 12 delovnih mest — poleg sedanjih sedem in pol še štiri in pol, dve leti pa vztraja s predlogi in prošnjami za namestitve enega višjega knjižničarja, toda zaman. Zanimivo pri tem pa je, da je knjižnica tako glede na zmogljivost kot v primerjavi s podobnimi ustanovami zelo dobro obiskovana: na leto si blizu 8 tisoč bralcev izposodi od 25 do 30 tisoč zvezkov knjižnega in revialnega gradiva.